

РЕЗОЛЮЦІЯ

2-ої МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
“ВІДНОВЛЕННЯ БІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОЕКОСИСТЕМ”
9 жовтня 2015 р., м. Дніпропетровськ

Сучасні тенденції якісних зрушень в українському суспільстві, європейська інтеграція та розвиток міжнародних напрямів співпраці у сфері гарантії якості життя і здоров'я обумовлюють пріоритетність екологічних досліджень. Для України, де агросфера займає близько 70 % території, особливої уваги і важливості набуває значення науки агроекології з огляду на конкурентоспроможність нашої держави на міжнародній арені.

Антропогенне і техногенне навантаження на природне середовище в Україні в декілька разів перевищує відповідні показники розвинених країнах світу. А це означає, що ситуація, яка склалася, потребує переосмислення і розроблення нової стратегії і підходів до природокористування на основі гармонізації взаємовідносин між природою та суспільством.

Зважаючи на те, що аграрний сектор України є важливим соціо-економічним чинником, виникла необхідність у формуванні нової парадигми щодо нього як визначальної ланки практичного вирішення проблеми забезпечення високої якості життя і добробуту населення, благополуччя прийдешніх поколінь.

Екологічний стан земель сільськогосподарського призначення за останні десятиліття істотно погіршився і набув загрозливих розмахів. Унаслідок недотримання науково обґрунтованих систем ведення землеробства природна родючість сільськогосподарських угідь знижується. Вміст гумусу в ґрунтах України знизився в середньому на 20 %, а середньорічні втрати гумусу становлять 0,6–0,7 т/га. Вирощування сільськогосподарських культур з використанням недосконалої техніки спричинило ущільнення кореневмісного шару ґрунту на глибину 0,5 м і більше, що істотно сповільнює ріст і розвиток кореневої системи рослин, знижує врожайність на 20–30 %. У результаті цього порушується грудкувато-зерниста структура ґрунту, знижується його водопроникність і аераційна спроможність.

Стан та ефективність використання земельних ресурсів є визначальним чинником забезпечення збалансованого розвитку в аграрному секторі економіки, природокористування, а також екологічної та продовольчої безпеки України. Встановлено, що до основних чинників зниження продуктивності земельних ресурсів агросфери належать деградація агроландшафтів через тривале застосування безпечних екологічних систем землеробства, порушення оптимальної структурно-функціональної організації території, збалансованості основних стабілізуючих компонентів екосистем, що призвело до зниження протирозійної стійкості агроландшафтів, погіршення їх екологічного стану.

Масштабне поширення деградації ґрунтів, збіднення агро- і біорізноманіття було спричинено екологічним розбалансуванням угідь у сучасних агроландшафтах, недотриманням оптимального співвідношення між екологічно стабільними, тобто природними угіддями, та екологічно уразливими (переважно орними землями). Надмірне розорювання земель зменшило площі кормових угідь, лісових масивів, заповідних охоронних територій тощо. Упродовж

ДИСКУСІЇ. РЕЦЕНЗІЇ. ПРОПОЗИЦІЇ...

останніх 30 років збіднення агроландшафтів зросло у 1,5–2 рази, екосистема агроландшафтів спростилася, видовий склад, екологічна різноманітність та зв'язки між компонентами ландшафту порушилися тощо.

Лише останніми часом почалася переорієнтація розвитку аграрного виробництва на біологічно обґрунтоване нормування антропоїчного навантаження на природне середовище, створення нових систем землеробства, які зможуть забезпечити зниження антропоїчного тиску, для вирощування екологічно безпечної продукції.

Екологічний стан агроландшафту прийнято оцінювати за співвідношенням "рілля–природні кормові угіддя–ліси». Для України воно має становити 1:1,6:3,6 відповідно. Але насправді це співвідношення становить – 1:0,23:0,3, що свідчить про значне погіршення екологічного стану агроландшафтів України: у Поліссі він середньопогіршений, у Лісостепу – сильнопогіршений із наближенням до катастрофічного, у Степу – катастрофічний.

З урахуванням міжнародного досвіду, основних положень природоохоронних Конвенцій та інших європейських нормативних документів вважаємо, що екологічної стабілізації агроландшафтів можна досягти шляхом оптимальної просторової організації їх структури за екологічно збалансованого співвідношення між складовими. Для створення оптимальної структурно-функціональної організації агроландшафтів необхідно зменшити частку ріллі з 53,9 до 40 % (24,0 млн га) та збільшити частку еколого-стабілізуючих угідь: лісів, багаторічних і захисних насаджень – з 19,1 до 25 % (15,0 млн га), сіножатей і пасовищ – з 13 до 29 % (17,6 млн га).

У роботі конференції взяли участь представники державних інституцій, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, науковці, співробітники біосферних і природних заповідників, широкий загал громадськості України. У матеріалах конференції знайшли оцінку аспекти технології формування вторинних екосистем як засобу відтворення ландшафтного й біотичного різноманіття та функціонування заповідних екосистем у структурі агро-сфери.

Розкрито вплив діяльності господарства на стан якості води в річках лісостепової та степової зон. Науковці обговорили загальні проблеми екологічного прогнозування розвитку техноагроекосистем та звернули увагу на методичну оцінку формування біоресурсного потенціалу водних екосистем. Значну увагу викликали питання збереження та відтворення біорізноманіття у зв'язку з розвитком аграрного виробництва, особливо ентомологічного агробіорізноманіття в умовах степової зони. Непокій і поширення небезпечних для лісового господарства лускокрилих на селітебних територіях. Акцентувалась увага на еколого-мікроморфологічній складовій оцінці штучних ґрунтів рекультивованих земель. Обговорено питання застосування біогумусу та проблеми підвищення біологічної активності едафотопів техногенних ландшафтів. Глибоко висвітлені питання щодо особливостей поширення радіонуклідів в орному шарі ґрунту та накопичення їх у сільськогосподарській продукції. Проаналізовано напрями охорони природних лук і степів, визначена роль агробіорізноманіття як складового елемента екомережі України.

Учасники конференції вважають за необхідне запропонувати:

1. Активно розвивати аграрну науку, вивести її результати з академічних стін на поля і ферми. Потрібні нові, ринкові форми співпраці науки й виробництва, що мають прискорювати впровадження наукових розробок, підвищувати мотивованість і відповідальність науковців та господарників. У пореформеному розвитку аграрного сектору зростає роль науки як надійного провідника у виборі сортів та технологій, структури виробництва і системи машин.

2. Запобігти скороченню структури посівних площ під однорічними та багаторічними травами, які є стабілізуючим чинником агроландшафтів.

3. Зменшити посіви соняшнику і ріпаку, інших виснажуючих ґрунти культур, вирощування яких пов'язане з певними екологічними ризиками, особливо за умов недотримання науково обґрунтованих сівозмінь, врахування впливу попередників та передпопередників.

ДИСКУСІЇ. РЕЦЕНЗІЇ. ПРОПОЗИЦІЇ...

4. Привести у відповідність програми реформування економіки сільського господарства його екологізації і результатів їх виконання з визначеними соціальними пріоритетами та визнати недостатній рівень державної підтримки сільськогосподарського виробництва, соціальної сфери села, облаштування сільських територій.

5. Підвищити економічну та екологічну ефективність використання сільгоспугідь.

6. Підвищити рівень матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств, використання широкозахватних ґрунтообробних і посівних комплексів, адаптованих до ресурсоощадних технологій вирощування зернових і олійних культур.

7. Збільшити стимулювання впровадження інноваційних технологій та інвестицій в агропромислове виробництво для підвищення рівня еколого-безпечного його користування.

8. Знизити техногенне та антропогенне навантаження на ґрунти, яке посилюється дією природних чинників.

9. Завершити реформування земельних відносин для цілей соціоекології.

10. Екологічно оцінити і нормувати антропогенне та техногенне навантаження на природні ресурси агросфери.

11. Покращити екологічний стан та оптимізувати структуру компонентів агросфери.

12. Відпрацювати основи екологічної безпеки в аграрному секторі економіки.

13. Здійснювати агроекологічний моніторинг і наукові основи екологічного прогнозування розвитку агросфери.

14. Запровадити природне агровиробництво та адаптувати його до прогнозованих змін клімату.

15. Сформувати умови для збалансованого стійкого використання земель сільськогосподарського, лісгосподарського призначення та водних екосистем, зокрема перехід на:

- капсулювання добрив для запобігання хімічного забруднення ґрунтів та евтрофікації водойм;
- краплинне зрошення як заходу збереження ґрунтового покриву, що унеможливило його засолення та хімічну деградацію;
- точне та мостове землеробство;

16. Враховувати клімат як ресурс при вирощуванні сільськогосподарської продукції.

17. Запровадити широке застосування гумінових препаратів.

18. Сприяти створенню соціо-природно-агровиробничих комплексів.

Звертаємо увагу спільноти на необхідність досягнення екологічної стабілізації ландшафтів завдяки оптимальній просторовій організації їх структури за екологічно збалансованого співвідношення між складовими, тобто зменшити частку ріллі до 40 % та збільшити частку екостабілізуючих угідь: сіножатей і пасовищ – до 29 %, лісів і багаторічних насаджень – до 25 %, зберегти решту степових екосистем.

Підвищення екологічної безпеки аграрного виробництва через натуралізацію сільськогосподарської продукції і збереження навколишнього середовища – сьогодні це найважливіші чинники якості життя людини, насамперед природовідворення агроландшафтів та екологічно орієнтована аграрна стратегія.